

Kannatuskuntalaisuudesta resursseja maaseudun kehittämiseen

Japanissa vuonna 2008 käyttöön otettu kotiseutulahjoitus – kirjaimellisesti ”kotiseutuveronmaksu” eli japaniksi ふるさと納税 ja translitteroituna *furusato nōzei* – on järjestelmä, joka mahdollistaa verovähennyskelpoisten lahjoitusten tekemisen oman asuinkunnan ulkopuoliselle kunnalle tai aluehallintoyksikölle. Tämä on kansainvälisesti tarkastellen ainutlaatuinen järjestely. Asia on herättänyt kiinnostusta myös Suomessa. MDI teki vuoden 2022 aikana Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän (HAMA) toimeksiannosta selvityksen mahdollisuuksista soveltaa tämän mallin tapaista järjestelmää Suomeen. Tämä kirjoitus liittyy kyseiseen selvityshankkeeseen, jossa kirjoittaja toimi asiantuntijana.

Japanin kotiseutulahjoitusmallin ideana on kanavoida lahjoituksia väestöä menettäville syrjäseuduille. Lahjoitusten verovähennyskelpoisuus toimii mallin tärkeimpänä kiihokkeena. Kansalainen saa siis tavallaan siirtää osan veroistaan muulle kuin asuinkunnalleen. Lahjoitusmäärät ovat kasvaneet vuosien saatossa merkittävästi ja se on piristänyt lahjoitusten vastineeksi annettujen paikallisesti tuotettujen lahjojen eli ns. vastalahjojen kautta syrjäisempien alueiden elinkeinoelämää. Näiden vastalahjojen paikallisuusvaatimus takaa sen, että tästä toiminnasta hyötyvät nimenomaan lahjoituksia vastaanottavien kuntien yritykset. Lahjoitustoimintaa kiihdytti vuodesta 2012 lähtien alustayritysten mukaantulo. Tällainen alusta on käytännössä verkkoresursseja kokoava sivusto, johon on koottu tietoa kunnista, avustuskohteista ja vastalahjoista ja jossa lahjoittajat voivat tehdä valintansa ja myös maksaa lahjoituksensa.

Seuraavassa valotetaan japanilaisen kotiseutulahjoitusmallin taustoja kotiseututunteen ja kuntalaisuuden näkökulmasta. Sen jälkeen pohditaan sitä, millainen merkitys näillä ulottuvuuksilla on mallin soveltamisessa Suomen oloihin. Erityisenä käsitteellisenä kiinnekohtana tässä kirjoituksessa on **kannatuskuntalaisuus** eli sellainen vapaaehtoinen jäsenyys johonkin muuhun kuin omaan asuinkuntaan, jonka myötä henkilö voi samalla tukea kyseistä kuntaa lahjoittamalla rahaa tai muita resursseja. Kyse on viime kädessä siis ajattelutavasta, jossa yhdistyvät harvaan asuttujen alueiden kuntien vapaaehtoinen tukeminen, monipaikkainen tai hajautunut kuntalaisuus sekä järjestelmä tai alusta, joka mahdollistaa kannatuskuntalaisuuden toteuttamisen. Viimeksi mainittuun liittyen käsitteellistä sivuaa digitalisaatiota ja alustataloutta, joilla on tärkeä rooli Japanin kotiseutulahjoitusmallin toimeenpanossa.

Kotiseututunne Japanin mallin taustalla

Koko kotiseutulahjoituksen yksi keskeisimpiä lähtökohtia on kotiseututunne tai **kotiseuturakkaus** ja sen hyödyntäminen resurssien uudelleensuuntaamiseksi harvaan asuttujen alueiden ja yleensä väestöä ja elinvoimaa menettäneiden paikallisyhteisöjen elinvoiman ylläpitämiseen ja kehittämisen tukemiseen. **Japanilaisen järjestelmän alkuperäisenä tarkoituksena oli tarjota kaupunkilaisille mahdollisuus osoittaa kiitollisuuttaan väestöä ja elinvoimaa menettäneille entisille kotiseuduilleen** (Rausch, 2019). Idean muuntaminen institutionaaliseksi järjestelmäksi ei ole ollut mutkaton eikä se täysin kitkattomasti toimi edelleenkaan, koska kotiseuturakkaus on kuitenkin motivaatiotekijä, joka vaihtuu helposti välineelliseksi siinä vaiheessa, kun lahjoittaja miettii lahjoitustaan suhteessa eri kuntien tarjoamiin vastalahjoihin. Kansalaisten verovähennyskelpoiset lahjoitukset voivat tällöin suuntautua paikkakunnille, joihin lahjoittajalla ei ole minkäänlaista omakohtaista suhdetta. Se ei tietenkään poista mallin aluepoliittista merkitystä, varsinkin niissä tapauksissa, joissa lahjoitukset kohdistuvat resurssipulan kanssa kamppaileville paikkakunnille. Todellisia hyötyjä tästä järjestelystä ovat saaneet ennen kaikkea ne paikkakunnat, jotka ovat osanneet hyödyntää järjestelmän tarjoamia mahdollisuuksia mm. houkuttelevia vastalahjoja tarjoamalla ja tekemällä tuloksellista yhteistyötä paikallisten yritysten ja alustayritysten kanssa.

Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmän taustalla on pyrkimys löytää välineitä **alueellisen elinvoiman ylläpitämiseen ja sitä kautta alueiden välisen eriarvoisuuden vähentämiseen**. Ajatuksen teki tunnetuksi Fukuin prefektuurin kuvernööri Issei Nishikawa vuonna 2006, joskin hänen ajatuksenaan oli nimenomaan se, että ihmisillä olisi mahdollisuus maksaa veroa kotikunnan lisäksi myös synnyinseudulleen ja edistää siten niiden kuntien elinvoimaa, joista väki on muuttanut lapsuus- tai nuoruusvuosien jälkeen kaupunkiin. **Tarkoituksena oli luoda vastavoimia arvovirtojen valumiselle kuihtuvista maaseutukunnista kaupunkiin**. (Hyyryläinen & Santalahti, 2018.) Toisaalta jo uudistuksen valmistelussa otettiin lähtökohdaksi se, ettei järjestelmän perimmäinen tarkoitus ole tarjota ratkaisua kuntien välisten erojen tasaamisen ongelmaan, koska se tehtävä kuuluu valtionosuusjärjestelmälle ja sen tasausmekanismeille (Ryynänen ym. 2021, 19).

Issei Nishikawa kiteytti asian eräässä kirjoituksessaan vuodelta 2017 siten, että kotiseutulahjoitus tekee mahdolliseksi sen, että ihmisten **kotiseutuaan** kohtaan tuntemat myönteiset tunteet voivat lahjoitusten ja verotuksen kautta kanavoitua harvaan asutuille alueille suuntautuviksi arvo- tai resurssivirroiksi (Hyyryläinen & Santalahti, 2018). Toisaalta jo alkuvaiheessa oli selvää, että tiukasti määritellyn ”kotiseudun” sijaan lahjoitusten kohdentumista määrittävät kunkin lahjoittajan omista lähtökohdista nousevat käsitykset siitä, mikä paikkakunta tai mitkä kehittämissuunnitelmat ovat kulloinkin tukemisen arvoisia (Rausch, 2019). Joka tapauksessa **pieni osa verokertymästä suunnataan tällaisen mekanismin avulla alueiden kehittämiseen veronmaksajien prioriteettien ohjaamana**. Näin toteutetaan japanilaisten intresseistä johdettua desentralisoitua alueiden välistä tulontasausta.

Japanilainen järjestelmä ei ilmennä mitenkään yksiselitteisesti ”kotiseuturakkautta”, vaan sisältää muitakin elementtejä, jotka näkyvät parhaiten siinä, mitkä tekijät **motivoivat** lahjoitusten tekemiseen. Nämä ovat kyselytutkimusten mukaan vastalahjat (keskimäärin noin 70 %:a), verovähennysoikeus (noin 48 %), tietyn alueen tukeminen (noin 20-30 %), tietyn politiikan tai käyttötarkoituksen tukeminen (noin 20 %) ja halu tukea omaa kotipaikkakuntaa tai muutoin tärkeäksi koettua paikkakuntaa (noin 12 %). Kiihokkeet ovat siten materiaalisia, taloudellisia ja moraalisia (Rausch, 2019). Kotiseutulahjoituksessa vastalahjojen käyttö on joka tapauksessa vähentänyt altruistisiin motiiveihin perustuvaa lahjoittamista (Yamamura ym., 2017).

Kuntalaisuus ja hajautuva arki

Kuntalaisuus on yksi kotiseutulahjoituksen taustalla vaikuttavista tekijöistä. Se on ollut myös japanilaisen mallin taustalla vaikuttava tekijä. Nimittäin japanilaisessa mallissa kunnan asukas lahjoittaa maksettavaksi tulevista veroistaan verovähennyskelpoisen lahjoituksen muodossa pienen osan toiselle kunnalle. Ideaalisesti kyse on nykyisen asuinkunnan ja synnyinseudun suhteesta, mutta tosiasiaa tämä suhde ei näyttele mallin toiminnassa lopultakaan kovin merkittävää osaa. Ihmisten suhde synnyinseutuun tai lapsuuden paikkakuntaan on yleensä tavalla tai toisella **tunnepitoinen**, mistä ainakin joidenkin kohdalla nousee myös halu tarjota apua, jos sellaiseen tulee tarvetta ja mahdollisuuksia. Kuten edellä kävi ilmi, käytännön tasolla Japanin mallissa kotiseutulahjoitusten tekeminen ankkuroituu kuitenkin varsin harvoin kotiseuturakkautteen. Toisaalta kuntalaisuus kytkee tämän asian myös käytännöllisempiin kysymyksiin, mistä hyvä esimerkki on Suomessakin käyty keskustelu kaksoiskuntalaisuudesta ja monipaikkaisuudesta. Ensin mainittu perustuu ehdotukseen, jonka mukaan asukkaalla olisi oikeus olla asuinkuntansa lisäksi myös mökkikunnan asukas kaikkine kunnan asukkaille turvattuine oikeuksineen ja vaikuttamismahdollisuuksineen. Jälkimmäinen puolestaan hahmottaa väljemmin ihmisten kiinnittymistä asumisen, työn ja muiden toimintojen kautta useisiin paikkoihin myöhäismodernin yhteiskunnan oloissa (ks. Rinne-Koski, 2021).

Jokaisen suomalaisen luonnollisen henkilön on kuuluttava jäsenenä johonkin **kuntaan** eli poliittis-hallinnollisesti määriteltyyn kuntayhteisöön. Yksityishenkilö, jonka kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on, on **kunnan jäsen**. Lähtökohtaisesti kaikki kunnassa pysyvästi asuvat asukkaat – kuntalain (410/2015) 3 §:ssä mainitut ”**kunnan asukkaat**” – ovat aina kunnan jäseniä. Kunnan jäsenyys muodostuu tämän lisäksi oikeushenkilöiden kotipaikan ja myös omaisuuden perusteella, joskin po. jäsenyys on luonteeltaan hiukan erilaista kuin luonnollisten henkilöiden vakituisen asuinpaikan perusteella määrittyvä jäsenyys. Esimerkiksi oikaisuvaatimuksen ja kunnallisvalituksen voi tehdä kuka tahansa kunnan jäsen, siis myös oikeushenkilö. Niin ikään kaikkien kunnan jäsenten velvollisuuksiin kuuluu esimerkiksi veronmaksuvelvollisuus. Toisaalta nimenomaan kunnan asukkaiden oikeuksiin kuuluu mm. oikeus asettua ehdolle kunnallisissa vaaleissa, jos vaalikelpoisuuden edellytykset täyttyvät. Niin ikään tietyt palvelut ovat käytännössä vain asukkaiden käytössä (huom. sote-palvelujen uudelleenorganisointi hyvinvointialueiden toimesta vuodesta 2023 lähtien). Jokaisen kunnan tai kaupungin valtuustolla on mahdollisuus

ja velvollisuuskin pitää huolta asukkaiden ja palvelujen käyttäjien riittävästä osallistumismahdollisuuksista, joskin esimerkiksi vapaa-ajan asukkaiden osalta (Kuntalaki 410/2015 § 22).

Kuntalaisuus on lähtökohtaisesti paikkaan sidottu institutionaalinen ja samalla yksilön institutionaalista asemaa kuvaava käsite. Se on kuitenkin suhteellistunut yhä enemmän ihmisten ajattelutapojen ja arjen prosessien kuin myös julkisen hallinnon ja yleisemminkin yhteiskunnallisten suhteiden ja rakenteiden muuttuessa. Elämä oli kirjaimellisesti ”paikallisempaa” perinteisessä maatalousyhteiskunnassa, kun taas nykyisin **yhä useammat arjen, opiskelun, työelämän ja vapaa-ajan prosessit toteutuvat yksilöiden näkökulmasta monipaikkaisesti**. Yhteyksiä hoidetaan enemmän digitaalisesti ja toisaalta liikkuminen paikasta toiseen on helpottunut. Tämä on osaltaan ruokkinut delokalisaatiota eli paikkamääräytyneisyyden heikentymistä.

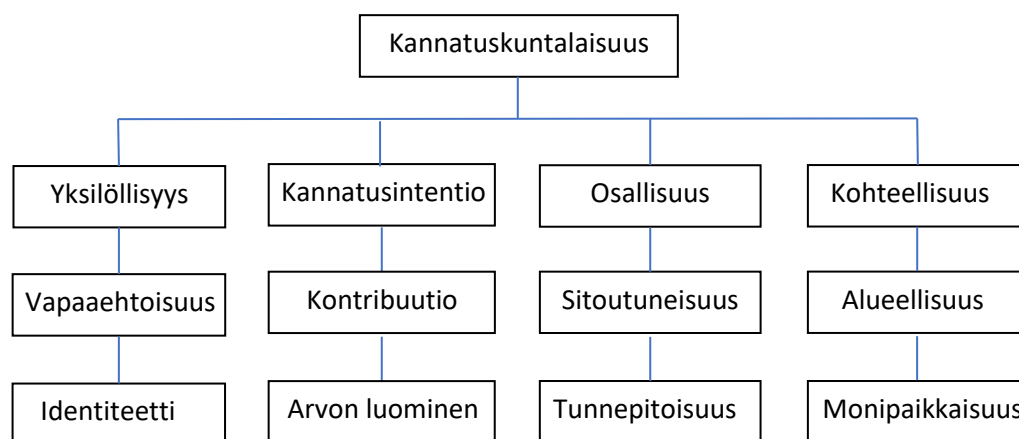
Kuntalaisuuden suhteellistuminen ja hajautuminen kytkeytyy sellaisiin elämän osa-alueisiin kuin arkielämä, työ, verotus, asuminen, vapaa-ajan asuminen, äänioikeus, vaikuttaminen, vaalikelpoisuus, palvelujen käyttö ja vapaa-ajan vietto. Yksi merkkipaalu tässä keskustelussa on Tulevaisuuden kunta -hankkeessa laadittu **kaksoiskuntalaisuus- ja monipaikkaisuusselvitys**, jossa korostettiin mahdollistavan lainsäädännön merkitystä monipaikkaisuuden huomioonottavien institutionaalisten ratkaisujen etsimisessä. Selvityksessä oli keskeistä mm. se, että perustuslain asettamat reunaehdot tulevat vastaan kaksoiskuntalaisuuteen liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien määrittelyssä. Nykyisessä institutionaalisisessa kehityksessä monipaikkaisuuteen ei voi suoraan yhdistää verotuksellisia ja poliittisia oikeuksia tai velvollisuuksia, johtuen mm. verotuksen tarkkarajaisuusvaatimuksesta ja perustuslaissa turvatusta kansanvaltaisuusperiaatteesta. (Valtiovarainministeriö, 2018.)

Hajautuneet arjen ja työelämän prosessit ovat omiaan hajauttamaan myös kuntalaisuuden ideaa. **Mitä tarkoittaa kunnan jäsenyys tilanteessa, jossa ihmisellä on asuinkuntansa lisäksi tiiviitä yhteyksiä lapsuuden, harrastusten, perhesuhteiden, vanhempien asuinpaikan, oman kesämökin, työn ja opiskelun kautta moniin muihin paikkakuntiin?** Mitä tämä merkitsee tunteiden tasolla ja toisaalta käytännölliseltä kannalta? Miten julkinen hallinto reagoi näihin muutoksiin ja miten se heijastuu vaikuttamiseen, verotukseen ja palvelujen käyttöön?

Ankkuroituminen kotikuntaan on monissakin suhteissa perusteltua, mutta toisaalta monien elämänalueiden osalta tämä sidonnaisuus perustuu kuitenkin enemmän konventioihin ja hitaasti muuttuviin institutionaalisiin järjestelmiin kuin paikkaperustaisuudesta johdettuun välttämättömyyteen. Toisaalta monet institutionaalista hitautta ilmentävät tekijät ovat samalla välttämättömiä **julkisen hallinnon** toiminnan rahoitusperustan turvaamisen, jatkuvuuden ja palvelukapasiteetin ylläpidon kannalta. Näin ollen kuntalaisuuden näkökulmasta tätä kysymystä voidaan tarkastella kaksitasoisena ilmiönä, jossa perustaa luovat institutionaaliset tekijät muuttuvat hitaasti ja ihmisten arjessa toteutuvat dynaamiset tekijät muuttuvat puolestaan nopeammassa tahdissa arjen vaatimusten ja mahdollisuuksien mukaan. Viimeksi mainittu dynaaminen ulottuvuus voidaan ymmärtää eräänlaisena **imaginaarisena monipaikkaisuutena**, joka suhteellistaa pysyvään asuinpaikkaan sidottua kuntalaisuutta.

Kannatuskuntalaisuus

Jos kotiseutulahjoitustyyppisestä mallista jätetään pois sen verotuksellinen ulottuvuus ja mallin käyttöä motivoivista tekijöistä korostetaan kotiseututunnetta tai halua auttaa resurssipulasta kärsiviä harvaan asutun maaseudun kuntia niiden kehittämissä, päädytään tuen muotoon, jota voidaan kutsua **kannatuskuntalaisuudeksi**. Olennaista tässä on se, että asiaa tarkastellaan kunnan jäsenyyden tai identifioitumisen kautta yksilön näkökulmasta. Lisäksi asetelmassa kunnan jäsenyys korvataan väljemmällä osallisuudella, joka muistuttaa järjestökentällä yleistä kannatusjäsenyyttä. Näitä ulottuvuuksia on mainittu kuviossa 1. Millainen lähtökohta tämä olisi suomalaiselle kotiseutulahjoitusmallille?

Kuvio 1. Kannatuskuntalaisuuteen liittyviä ulottuvuuksia.

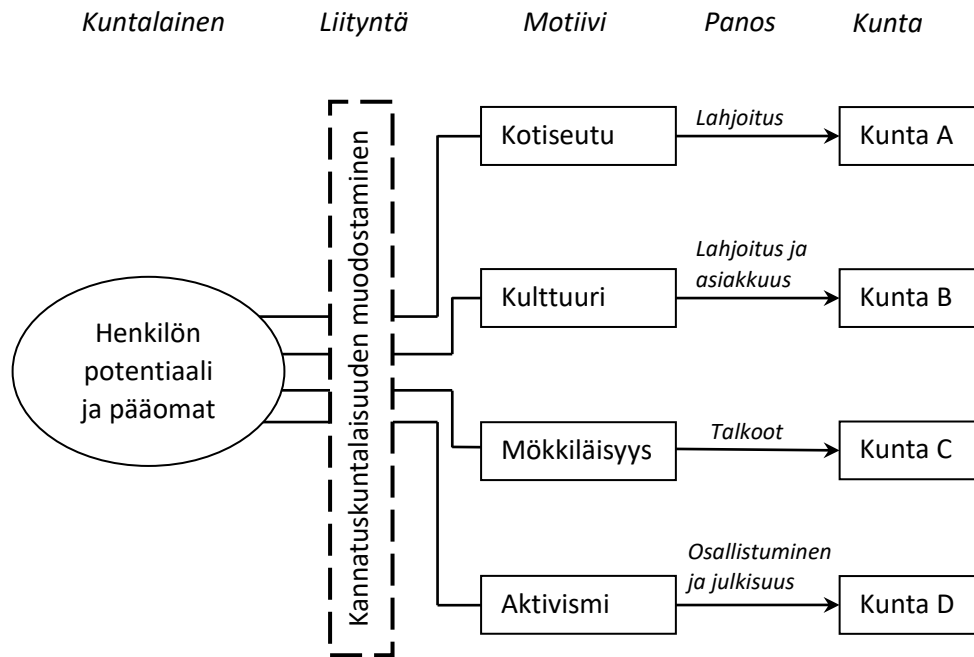
Kannatusjäsenyyden idea tulee yhdistystoiminnasta. **Yhdistyksissä** kannatusjäsenyys on erityinen jäsenyyden muoto, joka eroaa yhdistysten varsinaisesta jäsenyydestä. Kannatusjäsen ei pääsääntöisesti osallistu päätöksentekoon – kannatusjäsenellä ei ole yleensä puhe-, ääni- tai läsnäolo-oikeutta yhdistyksen kokouksissa – eikä saa tavanomaisia jäsenetuja. Tällaisella jäsenyydellä voidaan lähinnä taloudellisen tuen muodossa edistää yhdistyksen toimintaa tai edistää sen pyrkimyksiä. Kannatusjäsenmaksu on yleensä muutaman kymmenen euroa vuodessa tai esimerkiksi puolet varsinaisesta jäsenmaksusta. Nämä asiat määritellään aina yhdistyskohtaisesti. Sillä ei välttämättä saa mitään erityisiä etuja, mutta jotkut yhdistykset tarjoavat kannatusjäsenille pääsyn esimerkiksi järjestön sivustolle tai sähköiseen lehteen tai oikeuden osallistua yhdistyksen tilaisuuksiin. Usein kannatusjäsenhankinta suunnataan yrityksille ja yhteisöille, joiden kannatusjäsenmaksu on suurempi kuin luonnollisten henkilöiden vastaava maksu. Se voi olla useampia satoja euroja vuodessa. Se voi myös määrittyä joustavasti maksuhalukkuuden mukaan. Joillakin yhdistyksillä on käytäntönä ilmoittaa kannatusjäsenyydestä yhdistyksen verkkosivuilla, mikä tuo jäsenyydelle näkyvyyttä. Kokoavasti todettuna kannatusjäsenyys on pääsääntöisesti vastikkeetonta taloudellista tukea tietyille organisaatiolle tai kampanjalle. Sen, onko

kannatusjäsenyydessä oikeudellisessa mielessä kysymys *rahankeräyksestä* vai *jäsenhankinnasta*, ratkaisee kannatusjäsenyyden luonne, edut ja velvollisuudet.

Kannatuskuntalaisuudessa huomio kiinnittyy institutionaalisesti määriteltyä kuntalaisuutta väljemmin yhteisöllisyyteen ja erilaisiin paikka- tai aluesidoksiin, joiden määrittely on joustavaa ja monia jäsenyyksiä mahdollistavaa. Tämä joustavuus pätee sekä jäsenyyden paikkasidonnaisuuteen että sen institutionaalsiin muotoihin. Tällainen kannatuskuntalaisuus rakentuu pääasiassa joko identiteetti- tai tunnepohjaiseen (esim. kotiseututunne) tai toiminnalliseen (esim. mökkikuntalaisuus) kiinnittymiseen. Niiden erot eivät aina ole tarkkarajaiset. Erityinen osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunne syntyy lähinnä vain sellaisissa tapauksissa, joissa lahjoittajia sitoo yhteen sama arvoperusta, tunneperäinen kiinnittyminen paikkakuntaan tai asiaperusteisesti määrittynyt osallisuuden tai hyvän asian edistämisen tuottama tunne, kuten vaikkapa eläintensuojelun, ympäristönsuojelun, kehitysyhteistyön tai vastaavien pyrkimysten ympärille rakentuneeseen toimintaan osallistuminen (vrt. Wevelsiep & Tapio, 2020). Kannatusjäsenyydessä korostuu siten **pyyteettömästi tarjottu tuki, jonka motiivi nousee pääsääntöisesti jonkinasteisen tunneperäisen yhteyden kautta**. Tässä mielessä kannatuskuntalaisuuden ideaalimuotona voidaan pitää entisen kotiseudun kehittämisponnistusten tukemista väljästi kuntalaisuuteen assosioituvan tukimuodon kautta. Käytännössä kuntalaisuus viittaa tässä ”kevyesti” eli epävirallisesti määriteltyyn ja organisoituun osallistumiseen jonkin alueyhteisön elinvoiman tai kehityksen tukemiseen. **Osallisuudesta** on puhuttu paljonkin viime vuosikymmeninä, mutta yleensä kyse on ollut kuntalaisten osallistamisesta (Kuntaliitto, 2022). Kannatuskuntalaisuuden yhteydessä osallisuus näyttäytyy **kontribuutioita mahdollistavana ja arvoa tuottavana osallisuutena** (vrt. Anttiroiko & de Jong, 2020).

Yleiset edellytykset kannatuskuntalaisuudelle ovat siinä mielessä hyvät, että suomalaiset ovat arvopohjaltaan auttavaisia, vaikkei omasta auttamista sinänsä tehdä numeroa. **Altruismi** eli muiden ihmisten pyyteetön tai epäitsekäs auttaminen on juurtunut syvälle kulttuuriimme ja jopa aivojemme rakenteisiin (Yeung, 2006). Tästä kertoo myös se, että maassamme on vilkasta yhdistystoimintaa ja arviolta 40 % suomalaisista on osallistunut johonkin vapaaehtoistyöhön ilman korvausta (Wevelsiep & Tapio, 2020). Toisaalta yleisen auttamisenhalun lisäksi kannatuskuntalaisuus voi rakentua myös toiminnallisemmalla perustalla tai omista kiinnostuksen alueista tai itsekkäistä intresseistä käsin. Se voi ilmetä esimerkiksi kesämökin sijaintikunnan kehittämishankkeeseen osallistumisena tai itseä kiinnostavan kulttuuri-instituution tukemisena.

Vaikka kannatuskuntalaisuus tuo lähtökohtaisesti mieleen *rahalahjoitukset*, se olisi perusteltua ymmärtää monipuolisemmin **erilaisia kontribuutiomuotoja mahdollistavana rakenteena**. Omaa kuntaa voi tukea myös tarjoamalla *materiaalisesti* konkretisoituvaa tukea, kuten tavaraa, toimitiloja, työvälineitä ja käyttöoikeuksia, *työpanokseen* ja osaamiseen ankkuroituvaa tukea tai erilaisia *relaationaalisesti* määrittyviä resursseja, kuten vaikutusvaltaa, julkisuutta tai suhdetoimintaa. Näitä tuen muotoja voidaan jäsentää esimerkiksi yhteisöpääomia koskevien teoretisointien pohjalta (esim. Flora & Flora, 2013; Mattos, 2015; McKnight, 2017). Tätä asetelmaa havainnollistaa kuvio 2.

Kuvio 2. Esimerkkejä kannatuskuntalaisuuden muodoista.

Yksi koko kannatuskuntalaisuuden toteuttamista koskeva ydinkysymys on se, missä laajuudessa tätä kannatusta on mielekästä pyrkiä **integroimaan** eli käytännössä kanavoimaan yhden alustan tai järjestelmän kautta. Ratkaisu voi dikotomisesti tarkastellen nojata joko erilaisia tuen ja osallisuuden muotoja *integroivaan* alustaan tai toisessa äärilaidassa täysin *hajautettuun* toimintaperiaatteeseen, jossa korostuu jokaisen toimijan omaehtoisesti luoma jäsenyys ja osallisuus. Kolikon toisena puolena tämä sama ratkaisu vaikuttaa tietysti myös kuntiin, joiden näkökulmasta toiminta voi olla joko **keskitettyä** tai **hajautettua**. Ensin mainitussa tapauksessa kannatuskuntalaisuuden toteuttamiselle voidaan rakentaa kansallinen alusta, kun taas jälkimmäisessä tapauksessa jokainen kunta huolehtii kannatuskuntalaisuuden markkinoinnista ja organisoinnista itsenäisesti.

Jotta kannatuskuntalaisuuteen sisältyvä motivaatioperusta saadaan hyödynnettyä resurssien ohjaamiseksi harvaanasutun maaseudun kehittämiseen, toiminnalla olisi joka tapauksessa syytä olla sellainen **rakenne, jonka kautta kannatuskuntalaisuuden realisointi olisi helppoa sekä lahjoitusten tekemisen että lahjoitusvarojen keräämisen ja käsittelyn suhteen**. Oikeudellisena kysymyksenä ratkaistavia asioita ovat mm. maaliskuussa 2020 voimaan tulleen **rahankeräyslain** (863/2019) asettamien rajoitteiden huomioonottaminen (esim. vastikkeellisuuden määrittely ja toiminnan mahdollinen organisointi yhdistystoiminnan muodossa tai joukkorahoitustyyppisenä ratkaisuna) ja myös mahdollisen **digitaalisen alustan** organisointiperiaatteiden ja ansaintalogiikan pohdinta. Nämä ovat kriittisiä kysymyksiä, jotka asettavat merkittäviä reunaehtoja kannatuskuntalaisuuden realisoinnille.

Digitaalinen kannatuskuntalaisuus

MDI:n toteuttaman Japanin kotiseutulahjoitusmallin soveltamismahdollisuuksien arvioinnin yhteydessä edellä mainittua kysymystä on pohdittu käyttäjälähtöisesti e-kansalaisuuden ja e-kuntalaisuuden ja toisaalta yleisemmin digitaalisten alustojen hyödyntämisen näkökulmasta (Lähteenmäki-Smith ym., 2022). Digitaalisesti fasilitoitu kannatuskuntalaisuus on monenkeskistä ja joustavaa. Digitaalisuus tuo kuvaan mukaan teknologisesti mahdollistetun paikkariippumattomuuden, verkkopohjaisen vuorovaikutuksen ja asioinnin sekä tehokkaan markkinointikanavan.

E-kuntalaisuus tai digitaalinen kuntalaisuus voidaan yleisesti määritellä digitaalisten palvelujen ja alustojen mahdollistamaksi joustavaksi osallisuudeksi yhdessä tai useammassa alue- tai paikallisyhteisössä tapahtuvaan poliittiseen toimintaan, palvelujen käyttöön, taloudellisiin aktiviteetteihin, asumiseen, kulttuurielämään tai muuhun yhteisöelämän kannalta mielekkääseen toimintaan (Lähteenmäki-Smith ym., 2022). Digitaalinen kuntalaisuus pyrkii toteuttamaan monipaikkaisuutta digitaalisesti, jolloin sen avulla voidaan jonkin verran vähentää fyysisten ja institutionaalisten rajoitteiden vaikutusta eri yhteisöihin kiinnittyviin arkielämän toimintoihin. Mitä enemmän ihmisillä on käytettävissään paikallisia ja ylipaikallisia digitaalisia alustoja, sitä joustavammin he voivat toimia ”monipaikkaisesti” määrittävässä ympäristössä.

Yksi esimerkki tältä saralta on vuonna 2018 toteutettu **Sysmän e-kuntalaisuusprojekti**, jossa ajatus oli tarjota kaikille halukkaille suomalaisille yksityishenkilöille ja yrityksille pääsy kunnan digitaalisiin palveluihin. Hankkeessa otettiin huomioon myös sivukylillä asuvat, mökkiläiset ja muut ”etäkuntalaiset”. Sen inspiraationa toimi mm. Viron e-asukaskonsepti (<https://www.e-resident.gov.ee/>). Vaikka itse hanke jäi lopulta lyhyeksi pilotiksi, se ilmensi joka tapauksessa e-kuntalaisuuden ideaa tavalla, josta löytyy yhtymäkohtia digitaalisesti fasilitoituun kannatuskuntalaisuuteen. Samalla Sysmän tapaus osoittaa hyvin sen, että toimivat ratkaisut edellyttävät niin riittävää käyttäjämäärää kuin institutionaalista ja teknologista tukeakin.

Nimenomaan kotiseutulahjoituksen kannalta kiinnostavaksi kysymykseksi tulee se, missä suhteessa digitaalista kannatuskuntalaisuutta voitaisiin hyödyntää ikään kuin kuntaan ankkuroituvana monipuolisena, digitaalisesti fasilitoituna identiteettinä, jonka avulla kunta voisi vetää puoleensa varoja ja muita resursseja, mukaan lukien osaaminen ja vaikkapa brändilähtöisenä toimiminen. Jokaisella luonnollisella **henkilöllä voisi siis olla useampia eri pohjalta rakentuvia alueyhteisöjäsenyyksiä**, mikä tukisi aidosti monipaikkaista identiteettiä.

Kriittisen massan näkökulmasta digitaalinen kuntalaisuus soveltuu parhaiten niihin suhteisiin ja toimintoihin, jotka eivät edellytä vahvaa tunnistautumista. Tällaista kannatuskuntalaisuutta voidaan tuottaa nykyisin hyvin myös **sosiaalisen median** kautta. Sen vaihtoehtona on tiiviimmin kuntaan ankkuroituvaa, mahdollisesti rekisteröintiä tai vahvaa tunnistautumista edellyttävä ”osallisuuskuntalaisuus”. Tällaisten prosessien tulisi olla mahdollisimman vaivattomia ja tietysti myös teknologisesti toteuttamiskelpoisia ja kustannustehokkaita.

Digitaaliset kannatus- tai lahjoitusalueet

Digitaalinen kannatuskuntalaisuus voidaan toteuttaa alustatalouden tarjoamien keinoin, mistä itse asiassa Japanin kotiseutulahjoitusmalli on hyvä esimerkki. Nimittäin japanilaisessa mallissa alustayhtiöiden pyörittämällä **kotiseutulahjoitusalueilla** on merkittävä lahjoitusten tekemistä helpottava, resursseja yhdistävä ja vetovoimaa lisäävä rooli. Nykyoloissa varsinkin alustatalouden kasvun myötä digitaaliset alustat ovat muuttaneet merkittävästi talouden toimintaa, tiedonkulkua, arvonluomista, ansaintalogiikkaa ja transaktioita. Vaikka alustatalouden lähtökohdat olisivat muutoin varsin hyvät myös Suomessa, meillä on selviä rajoitteita kriittisen massan (toiminnan edellyttämän riittävän käyttäjämäärän) aikaansaamisessa. Tämä sama rajoite tulee vastaan pohdittaessa kotiseutulahjoitusjärjestelmän digitaalista fasilitointia.

Jos Suomessa olisi vain yksi kansallinen kotiseutulahjoitusalue, se voisi yhdistää e-kuntalaisuuden eri muotoja saman alustaratkaisun alle, ts. siihen voisi kuulua erilaisia jäsenyysosioita esimerkiksi mökkiläisille, kulttuurin harrastajille, ympäristöaktivisteille ja vastaaville ryhmille joko identiteettipohjalta tai toiminnallisesti määriteltynä. Tällä tavoin arvovirtoja olisi mahdollista ohjata kannatuskuntalaisuuteen pohjautuvan järjestelmän avulla eri puolille maata. Kriittinen kysymys tältä osin on kuitenkin se, millä tavoin tällaiseen alustaan saadaan kriittistä massaa ja mikä olisi olemassa olevista toimijoista luontevin taho pilotoimaan tällaista kansallista alustaa (esim. Suomen Kulttuurirahasto, Suomen Kotiseutuliiitto, Suomen Kuntaliitto, Mesenaatti, Sitra tai erikseen perustettava maaseutukuntien ja järjestöjen konsortio).

Tutkimusjohtaja Torsti Hyyryläinen on tiivistänyt asian institutionaalisen puolen näin: ”Kaksoiskuntalaisuuteen ei ole esitetty toimivaa mallia eikä sitä ole kokeiltu missään. Parempi ratkaisu monipaikkaisuuteen voisi olla hyödyntää Japanin tapaan alustataloutta. Irrotetaan monipaikkaisuus oikeudellisesta määrittelystä ’kotikunnasta’ ja nostetaan se mentaaliseen tasolle ja markkinoiden piiriin. Näin vaikutukset kuntien elinvoimaan voisivat olla yllättävän suuria”. (Forssell, 2021.)

Loppusanat

Japanin kotiseutulahjoitusmallin menestyksellinen soveltaminen Suomeen on kiinni erityisesti siitä, löydämmekö sellaisia kiihokkeita, jotka perustuvat kehittämistarpeita ilmentäviin *ajureihin*, tuottavat *kiihokkeiden* kautta aidosti katalyyttisiä vaikutuksia ja kykenevät tuottamaan *synergiaa* eri toimijoiden toisiaan ruokkivien vuorovaikutusprosessien kautta. Näiden kaikkien osatekijöiden – ajurien, kiihokkeiden ja synergioiden – tulisi istua luontaisesti suomalaisen yhteiskuntaan. Japani on löytänyt ratkaisun, joka on ainakin järjestelmän herättämän kiinnostuksen, volyymien ja monia paikkakuntia aidosti hyödyttäneiden sysäysten kautta pystynyt tukemaan resurssejaan menettäneiden alueiden elinvoimaa ja kehittämistä.

Toisaalta järjestelmä on tuottanut myös ei-toivottuja vaikutuksia ja myös uutta eriarvoisuutta, jotka on hyvä ottaa huomioon mallin soveltamismahdollisuuksien arvioinnissa. Kotiseuturakkautta on ollut vaikea kääntää toimivaksi institutionaaliseksi järjestelmäksi, joka ei samalla löysi korvalle verotusjärjestelmän ja alueiden välisen tulontasauksen perusteita.

Kysymys harvaanasutun maaseudun kuntien resursseista palautuu niin Suomessa kuin Japanissakin valtiovallan institutionaalisiin toimenpiteisiin, joten kotiseutulahjoitusjärjestelmälle jää perimmältään täydentävä rooli. Tällainen täydentävä järjestelmä voi lähtökohtaisesti perustua desentralisoituihin ratkaisuihin, joista kannatuskuntalaisuuden varaan rakentuva idea on yksi vaihtoehto. Kyse on viime kädessä siitä, voidaanko ihmisten **lahjoitushalukkuutta** lisätä sillä, että luodaan löyhä arvoihin, identiteettiin, yhteisöllisyyteen, osallisuuteen tai tunneperäiseen kiinnittymiseen ankkuroitu yhteys lahjoittajan ja eri kuntien välille. Usein tällainen kiinnittyminen on piilevää, joten erilaiset innovatiivisesti ihmisten auttamishalua aktivoivat keinot saattavat generoida lisäresursseja syrjäisempien seutujen kehittämiseen.

Kannatuskuntalaisuudella luodaan tietystä mielessä ”moraalisia paikkoja”, jotka yhtäältä tuottavat uusia kiinnittymisen muotoja eri paikkoihin, mutta lisäävät samalla paikkojen valitsemisen välineellisyyttä ja siihen liittyvää kilpailua. Näin on käynyt myös Japanissa. Kilpailu resursseista luo dynaamisuutta ja tarjoaa markkinointihenkisille kunnille uusia mahdollisuuksia, mutta – vaikka kyse ei ole puhtaasta nollasummapelistä – lisää samalla alueiden välistä eriarvoisuutta niiden lähtökohta- ja kompetenssieroista johtuen (vrt. Rausch, 2019). Tämän rinnalla kannatuskuntalaisuuteen perustuva desentralisoitu alueellisen kehittämisen tuki saattaa alkaa heijastaa myös identiteettejä ja imaginaarisia tekijöitä erotuksena alueiden välisten kehityserojen tasauksen objektiivisesti määriteltävissä olevista lähtökohdista, mikä etäännyttää sitä rationaalisesti toteutetusta alueiden välisestä tulontasauksesta.

Tällaisten kysymysten yhteydessä on väistämättä palattava yhteiskuntafilosofisiin kysymyksiin kuntalaisuuden ja paikallisyhteisöjen luonteesta myöhäismodernissa yhteiskunnassa, alueyhteisöjen kehittämisen periaatteista, julkisyhteisöjen yhteiskunnallisista tehtävistä ja suhteesta kansalaisyhteiskuntaan ja yrityselämään sekä vielä laajemmin harvaanasutun maaseudun kuntien kehityksen kytköksistä yhteiskuntarakenteisiin ja globaaleihin kehitystrendeihin.

Lähteet

- Anttiroiko, Ari-Veikko, & de Jong, Martin (2020). The inclusive city: The theory and practice of creating shared urban prosperity. Cham: Palgrave Pivot. Doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-61365-5>
- Flora, Cornelia, & Flora, Jan (2013). Rural Communities: Legacy and Change. 4th Edition. Boulder, CO: Westview Press.
- Forssell, Jarno (2021). Japanilainen innovaatio tuo elinvoimaa pieniin kuntiin. Hybridi Suomi 1.4.2021. URL: <https://hybridisuomi.fi/artikkelit/japanilainen-innovaatio-tuo-elinvoimaa-pieniin-kuntiin/>
- Hyyryläinen, Torsti, & Santalahti, Saana (2018). Japanin kotiseutulahjoitus – furusato nozei – kaupunkien ja maaseutujen toimijoiden vuorovaikutuksena. Maaseudun uusi aika, 1-2018, 19-34. Saatavissa osoitteessa <http://www.mua-lehti.fi/wp-content/uploads/2018/05/MUA-2018-1-Hyyrylainen-Santalahti.pdf>
- Kuntaliitto (2022). Osallisuus - kuntalaisten osallisuuden edistäminen. Kuntaliitto, 9.6.2022. URL: <https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/demokratia-ja-osallisuus/kuntalaisten-osallisuuden-edistaminen>
- Lähteenmäki-Smith, Kaisa ym. (2022). Kotiseutulahjoitus, monipaikkaisuus ja seudullinen identiteetti: selvitys Japanin furusato nozei -järjestelmästä ja sen opeista Suomen näkökulmasta. Väkiraportti. MDI. URL: https://www.mdi.fi/wp-content/uploads/2022/06/Kotiseutulahjoitus_valiraportti_29062022.pdf
- Mattos, Daniela (2015). Community Capitals Framework as a Measure of Community Development. Cornhusker Economics, September 2, 2015. URL: <https://agecon.unl.edu/cornhusker-economics/2015/community-capitals-framework>
- McKnight, John (2017). Asset-Based Community Development: The Essentials. Asset Based Community Development Institute. URL: <https://resources.depaul.edu/abcd-institute/publications/publications-by-topic/Documents/ABCD-%20The%20Essentials%20-2.pdf>
- Rausch, Anthony (2019). Furusato Nozei Hometown Tax: Local Place in National Tax Policy. Association for Asian Studies (AAS) Presentation, Denver, March 23, 2019. https://www.academia.edu/38671551/Furusato_Nozei_Hometown_Tax_Local_Place_in_National_Tax_Policy
- Rinne-Koski, Katja (2021). Asukkaana kunnassa: monipaikkaisen asukkaan roolit kuntalaisuutta rakentamassa. Yhdyskuntasuunnittelu, 59(4), 43–64.
- Ryynänen, Toni, Hyyryläinen, Torsti, & Umeda, Ryo (2021). Digitaaliset alustaekosysteemit ja kuntien elinvoima – Tapaustutkimus Japanista. KAKS – Kunnallisan kehittämissäätiön Julkaisu 39. Kunnallisan kehittämissäätiö.

Valtiovarainministeriö (2018). Millaista monipaikkaisuutta Suomeen –Selvitys kaksoiskuntalaisuudesta. Valtiovarainministeriön julkaisu – 3/2018.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160469/03%202018%20VM%20Kaksoiskuntaselvitys%20NETTI_final.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Wevelsiep, Anneliina, & Tapio, Mari (2020). Lahjoittajana olet osa itseäsi suurempaa asiaa. Kansalaisyhteiskunta, verkkolehti, 2/2020,
<https://kansalaisyhteiskunta.fi/verkkolehti/lahjoittajana-olet-osa-itseasi-suurempaa-asiaa/>

Yamamura, Eji, Tsutsui, Yoshiro, & Ohtake, Fumio (2017). Altruistic and Selfish Motivations of Charitable Giving: Case of the Hometown Tax Donation System in Japan. Institute of Social and Economic Research, Osaka University. Discussion Paper 1003.
<https://www.iser.osaka-u.ac.jp/library/dp/2017/DP1003.pdf>

Yeung, Anne Birgitta (2006). Onko antamisen ilo suurin ilo? Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim, 122(23), 2841-2849, <https://www.duodecimlehti.fi/duo96173>